

Akademičtí pracovníci a studenti ve výsledcích projektu IBAR

Helena Šebková
Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.

Identifying barriers in promoting the European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed (IBAR)

Tento projekt byl financován s podporou Evropské komise

Projekt: Identifikace bariér při uplatňování Evropských standardů a směrnic pro zajišťování kvality na institucionální úrovni (IBAR)

Lifelong Learning Programme (EU), řešení 2011-2013

Zaměření projektu →

implementace **European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)** na institucionální úrovni

Cíle projektu →

- zmapovat na vzorku vysokých škol
 - * míru uplatnění principů ESG týkající se vnitřního zajišťování kvality (ESG, Část 1),
 - * problémy uplatňování ESG (identifikace bariér)
 - * příklady dobré praxe
- formulovat úpravy a/nebo doplnění v rámci zamýšlené revize ESG.

Projekt IBAR

Země

- * účastníci se Boloňského procesu
- * s různou tradicí vysokého školství

Partneři v projektu

- Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i., CZ
- Durham University, UK
- University of Twente, CHEPS, NL
- Centre for Research in Higher Education Policies (CIPES), PT
- Warsaw School of Economics, PL
- Univerzita Konštantína Filozofa, SK
- University of Latvia, LV

Výzkumné týmy – odborníci na výzkum vysokého školství

Projekt IBAR

oblasti výzkumu

- systémy vnitřního zajišťování kvality
- přístup ke studiu
- **studenti vysokých škol/hodnocení výsledků studia**
- řízení vysokých škol
- vnitřní a vnější aktéři
- **akademičtí pracovníci**
- informace
- spolupráce se středními školami

vzorek vysokých škol

- 4 vysoké školy v každé partnerské zemi (celkem 28 vysokých škol)
- pokud možno zahrnující hlavní typy vysokých škol, které v dané zemi působí (obecně zaměřená univerzita, specializovaná vysoká škola, soukromá vysoká škola apod.)
- výzkum probíhal se souhlasem vedení vysokých škol

Projekt IBAR

Teoretická východiska

- kvalita vzdělávací činnosti je komplexní pojem koncept „implementačního schodiště“
- moc „řadových“ pracovníků
- teorie implementačních nástrojů

Metodika

- analýza sekundárních dat (legislativní, koncepční, statistické a další dokumenty)
- strukturované rozhovory
- dotazníková šetření
- ohniskové skupiny

Postup práce

4 případové studie pro jednotlivé sledované vysoké školy v každé zemi → národní srovnávací studie

Srovnávací studie za každou oblast

Studenti a hodnocení jejich výsledků

Standard a směrnice

- **ESG Standard 1.3**

Hodnocení studujících by mělo být založeno na publikovaných kritériích, pravidlech a procedurách

- **Směrnice:**

Výstupy hodnocení zásadním způsobem ovlivňují budoucí kariéru studujících → je nutno provádět profesionálně, brát v úvahu existující vědomosti o procesech testování a zkoušení

Procedury hodnocení by měly:

- * měřit zamýšlené studijní výstupy a další cíle programu
- * být přiměřené svému účelu
- * mít jasné a publikované kritéria pro známkování
- * být prováděny kvalifikovanými osobami

Studenti a hodnocení výsledků vzdělávání Standard a směrnice

- * nespoléhat na úsudek jediného zkoušejícího;
- * vzít v úvahu důsledky pravidel pro zkoušení;
- * mít jasná pravidla týkající se absence, nemoci a ostatních okolností
- * zajistit provádění v souladu s přijatými institucionálními procedurami
- * podléhat administrativnímu ověření

Studující mají být jasně informováni o strategii hodnocení, o zkouškách a dalších metodách hodnocení, o očekáváních, která na ně budou kladena, a o kritériích, které budou aplikovány při hodnocení jejich výkonu.

Studenti a hodnocení výsledků vzdělávání: výsledky mezinárodního výzkumu

- Základní pravidla → národní dokumenty, legislativa, institucionální pravidla, ... tvoří formální základ, ověřování a hodnocení výsledků vesměs v odpovědnosti (řadových) akademických pracovníků, nevyskytují se žádné závažné problémy
- Míra *využití výstupů z učení* v zemích/na jednotlivých VŠ velmi diversifikovaná (**ČR, SK – zatím nejmenší pokrok**)
- Způsoby ověřování výsledků studia – diversifikovaná situace, diskuse o formativních/summativních způsobech zkoušení, orientace na výsledky učení a na studenta podporuje formativní způsob, v některých zemích se přístupy ke zkoušení liší podle typu VŠ (např. NL, PT)
- Více zkoušejících → trend např. v UK, země střední a východní Evropy → příklon spíše k jednomu zkoušejícímu, avšak bez problémů

Studenti a hodnocení výsledků vzdělávání: výsledky mezinárodního výzkumu

- Jasná kritéria pro známkování v institucionálních dokumentech → potvrzeno na všech sledovaných VŠ
- Explicitní kritéria týkající se specifických případů (např. nemoc) existují jen někde (NL, UK, LV) jako součást vnitřních předpisů, jinde ponecháno na rozhodnutí akademických/vedoucích pracovníků
- Ověřování výsledků zkoušení potvrzeno na všech sledovaných VŠ, mechanismus velmi různý (UK nebo NL → formalizovaný vs. LV → ověření pouze těch výsledků, proti nimž jsou vzneseny námitky)
- Informace pro studenty → různé způsoby, vesměs označeny za vyhovující
- Procedury hodnocení výsledků studia → vesměs označeny za důkladné, spravedlivé a prováděné kvalifikovanými pracovníky (potvrzeno i studenty)

Studenti a hodnocení výsledků vzdělávání: výsledky mezinárodního výzkumu

Bariéry

- vesměs vyplývající z historie, podmínek vývoje vysokého školství a určité míry setrvačnosti na zvyklostech; potřeba zachovat vlastní cestu a tudíž „obrana“ proti změnám
- historicky zakotvená a výrazná odlišnost mezi hodnocením studenta na střední a vysoké škole
- implementace výstupů z učení vnímaná často jak „nátlak“, který není v harmonii s kulturou kvality; poměrně vysoká míra neporozumění výstupům z učení a možnosti jejich využití

Příklady dobré praxe

- řada různých příkladů odpovídajících/vhodných jednotlivým typům VŠ
- *školení pracovníků v oblasti metod a procedur hodnocení studijních výsledků*

Revize ESG

Diskuse o revizi ESG → již po 5 letech od jejich schválení

- „Steering Group“ pro revizi
 - * E4 Group ENQA, EUA, EURASHE, ESU
 - * Education International, BusinessEUROPE, EQAR
- Komentáře prostřednictvím
 - * otevřené diskuse (včetně velkých projektů, zejména MAP-ESG (koordinátor EUA), IBAR (koordinátor CSVŠ, v.v.i.)
 - * Bologna Follow-up Group
- Výsledek → návrh revidované verze ESG → únor 2014

Revize ESG – téma studenti

Důležité změny/doplnění

- studijní programy by měly být uskutečňovány způsobem, který **studenta motivuje k aktivní roli**
- podpora implementace „student- centred learning and teaching“ (respektování diversity studentské populace, možnost flexibilních studijních cest, využití různých vzdělávacích forem a pedagogických metod, podpora autonomie v učení se, avšak současně podpora ze strany učitele, podpora vzájemného respektu ve vztazích student-učitel)
- podpora celého studijního cyklu (**od přijímacího řízení po absolutorium**)
- **uznávání** vysokoškolské kvalifikace a částí studia **v souladu s Lisabonskou úmlouvou**
- **uznávání neformálního a informálního vzdělání**

Akademičtí pracovníci Standard a směrnice

- **ESG Standard 1.4** Zajištění kvality vyučujících

Instituce by měly disponovat způsoby, jak samy sebe ujistit, že vyučující jsou pro tuto činnost kvalifikovaní a schopni ji vykonávat. Tyto způsoby by měly být k dispozici těm, kdo provádí vnější hodnocení, a mělo by být komentováno v jejich zprávách.

- **Směrnice**

Vyučující jsou pro většinu studujících nejdůležitějším studijním zdrojem. Je důležité, aby měli

- * úplnou znalost a porozumění předmětu, který učí
- * nezbytné schopnosti a zkušenosti pro účinné předávání svých znalostí
- * porozumění studujícím v celé řadě výukových kontextů
- * přístup ke zpětné vazbě na svůj výkon

Akademičtí pracovníci

Standard a směrnice

Vyučující by měli

- *mít příležitost rozvíjet a rozšiřovat své učitelské schopnosti
- *být podporováni, aby si vážili svých dovedností.

Instituce by měly

- *zajistit, že jejich procedury pro přijímání a jmenování zaměstnanců zahrnují způsoby, jak docílit, aby všichni noví zaměstnanci disponovali alespoň minimálními potřebnými schopnostmi
- *špatným vyučujícím zajistit možnost vylepšit své schopnosti na přijatelnou úroveň
- * disponovat prostředky, jak je zbavit jejich vyučovacích povinností, pokud jsou nadále prokazatelně neefektivní.

Akademičtí pracovníci výsledky mezinárodního výzkumu

- Národní studie → zdůraznění změn v posledních desetiletích (extenzivní růst počtu studentů, nové studijní programy, integrace koncepcí VŠ se sociálním prostředím, nové modely financování, nároky na zajišťování kvality, politické změny a jejich důsledky v zemích střední a výchovní Evropy) → dopad na akademickou profesi
- Diverzita národních a institucionálních koncepcí, různé postavení akademických pracovníků, různá role národních agentur pro zajišťování kvality a další diversifikované vlivy → naplnění Standardu 1.4 nebylo na žádné ze sledovaných VŠ a v žádné zemi považováno za zásadní problém
- Jednotlivá doporučení Směrnice jsou v různé míře formálním či neformálním způsobem respektována

Akademičtí pracovníci

výsledky mezinárodního výzkumu

Bariéry implementace

- malá účast studentů na hodnocení akademických pracovníků (kromě UK a NL)
- neefektivní administrativa, nedostatečná podpora akademického sboru
- finanční limity → nízké platy, nemožnost konkurovat lépe placeným příležitostem, limitovaná možnost efektivní finanční motivace (zejména PL, LV)
- Nedostatečná národní/institucionální strategie zaměřená na
 - * zvyšování kvalifikace
 - * motivaci zlepšovat kvalitu práce
 - * problematiku nepřiměřených pracovních úvazků (PL, LV)

Akademičtí pracovníci

výsledky mezinárodního výzkumu

Bariéry vs. příklady dobré praxe

- **bariéra** → *malá účast studentů na hodnocení výuky* a akademických pracovníků, nedokonalé mechanismy, limitované možnosti využití výsledků,
- **příklad dobré praxe** → *zavedení studentského hodnocení na všech sledovaných VŠ* ve všech zemích, zpětná vazba – alespoň do určité míry
- **bariéra** → *finanční limity* → problém v nastavení systematické finanční motivace (systematické mechanismy)
- **příklad dobré praxe** → i přes finanční problémy → *finanční motivace* → různě nastavená a různě aplikovaná, ale *prakticky na všech sledovaných vysokých školách*

Akademičtí pracovníci – názor externích hodnotitelů

Bjorn Stensaker, University of Oslo

Ellen Hazelkorn, Dublin Institute of Technology

Výzkum akademických pracovníků považují za velmi důležitý a dobře načasovaný a formulují náměty k dalšímu výzkumu:

- nutnost/potřeba pedagogického vzdělání (jeden z prvků ovlivňujících kvalitu VŠ vzdělávání)
- dopad ekonomické krize → potenciální limity kariérního rozvoje
- vliv globálních rankingů, které přeceňují výzkumné výkony
- schopnost vyrovnat se s přechodem od elitní k univerzální fázi, přehodnotit výkonová kritéria (výrazná změna požadavků na práci akademických pracovníků)
- vliv typu vysoké školy na akademickou kariéru (postupný přechod od binárních systémů k vnitřně diversifikovaným nečleněným systémům vysokého školství)

Co znamená být dobrý vysokoškolský učitel (nalezení objektivních kritérií)

Revize – akademičtí pracovníci

Důležité změny/doplnění

- narůstající diversifikace studentské populace a změny ve vzdělávání směřující k metodám zaměřeným na studenta → důsledek → změna role vysokoškolského učitele
- *podpora propojení výzkumu a vývoje se vzdělávací činností*
- podpora inovací ve vzdělávacích metodách a využívání nových technologií

Závěr

Obecná zjištění

- velmi malé povědomí o ESG a jejich případném využití ve vnitřních systémech zajišťování kvality
- sledované vysoké školy nepovažují zavádění ESG za svoji povinnost
- jsou vágní k investování kapacity pro vytvoření dalšího byrokratického systému (předpoklad, vyplývající z neznalosti ESG)
- nejde o obecnou neochotu k vnitřnímu zajišťování kvality
- systémy jsou často vytvořeny a rozvíjeny v rozumném souladu s ESG (aniž by to bylo plánovaným cílem), někdy mírně odlišně od doporučení ESG

*Don Westerheijden (CHEPS, NL): Autoři ESG využili
vzkoušených/praktických příkladů dobré praxe a shrnuli je ve
formě „odborného poradenství“ do obecně (na evropské úrovni)
využitelného dokumentu*

Výsledky projektu

- www.ibar-llp.eu

- národní studie (institucionální studie – přílohy)
- mezinárodní komparativní studie
- další navazující výzkumné výsledky
- rozšiřování výsledků → zejména přednášky pro národních i mezinárodních konferencích
- odkaz na knihu (vydavatelství Sense Publishers): ***Drivers and Barriers of Achieving Quality in Higher Education***
- Monografie (Vyšehrad): ***Využití evropských směrnic a standardů pro zajištění kvality na českých vysokých školách*** (upravené vydání, k dispozici do konce dubna)